

ZAVIČAJ

GRAČANIČKI GLASNIK
časopis za kulturnu historijuBroj 60
Godina XXX
Novembar, 2025.
[str. 181-188]

© Monos 2025

Tragom pisma iz Zagreba: svjedočanstvo Gračanlije Ahmeta Ahmetaševića i zapis uz dvije stare fotografije

Edin Šaković

U članku se objavljuju dvije fotografije i zapisi Ahmeta Ahmetaševića iz Gračanice, rođenog 1932. godine, koji je pohađao osnovnu školu u Gračanici u vrijeme Drugoga svjetskog rata. Osam desetljeća kasnije, u 93. godini života, Ahmet je svojim srodnicima i sugrađanima poslao fotografiju nekadašnjeg ratnog razreda gračaničke osnovne škole, s podacima o učenicima-kolegama, uz zapis o pojedinim detaljima iz vremena školovanja. Također je poslao i jednu kasniju fotografiju, orkestra limene glazbe gračaničkog Dobrovoljnog vatrogasnog društva, čiji je član i sam bio. Te dvije fotografije i par Ahmetaševićevih autentičnih zapisa vrijedno su povijesno svjedočanstvo i nevelik, ali koristan prilog lokalnoj i kulturnoj historiji Gračanice i njezine okoline.

Ključne riječi: Gračanica; Ahmet Ahmetašević, Školstvo; Osnovna škola; Drugi svjetski rat; 1941.-1945. godina; Dobrovoljno vatrogasno društvo; Orkestar limene glazbe; 1960-te godine.

Zadnjih dvadesetak i više godina, konac mjeseca maja u Gračanici obiluje različitim javnim, društvenim, kulturnim i sportskim događajima, a vrijeme je to u kome i ovdašnje škole obilježavaju svoje dane: prezentiraju rad i rezultate svojih učenika, ispraćaju maturante i završna odjeljenja... Ove godine, baš nekako u to doba, dok su se današnji naraštaji mla-

dih Gračanlija opraštali od školskih klupa, jedan Gračanlija u dalekom Zagrebu, kamo se odselio prije nekoliko desetljeća, u svojoj već poodmakloj dobi prisjetio se školskih dana u rodnome gradu. Sjećanje i nostalgija su ga potakli da staru fotografiju svog razreda, skupa sa nekoliko zapisa, pošalje u rodnu Gračanicu.

Ime tog Gračanlije je Ahmet Ahmetašević, a osnovnu školu je završio koncem ljeta daleke 1943. godine. Spomenutu fotografiju (i još jednu, uz nju), sa par zapisa, poslao je u Gračanicu, na adresu svog brata Saliha – među Gračanlijama poznatijeg po nadimku Tašo. *“Dragi Salihaga, ovo ti šaljem ako možeš da sadašnja Gračanica vidi. Puno te voli tvoj ostarjeli brato...”*, zapisao je, između ostalog – uz dataciju: *“U Zagrebu, 27. 5. 2025. g.”*

Nedugo nakon što je ovo pismo iz Zagreba stiglo u naš grad, potpisnika ovih redova posjetila je gospođa Anida Ahmetašević Nalić iz Gračanice (inače, Salihova kći). Donijela je pismo i zapise svog amidže Ahmeta, uz dvije stare fotografije, u nadi da će poslužiti kao historijska građa – vrijednija i za širu javnost, ne samo za njezin porodični krug. Već na prvi uvid, shvatio sam da ta historijska građa – dvije fotografije, njihovi opisi i nekoliko zapisanih

sjećanja Ahmeta Ahmetaševića – zaslužuju ne samo da bude sačuvani u arhivi Gradskog muzeja (koju u posljednjih nekoliko godina formiramo), već da budu i objavljeni na stranicama “Gračaničkog glasnika”. U nastavku, čitateljstvu prezentiramo tu građu.

Prva fotografija koju je gospodin Ahmetašević iz Zagreba poslao veoma je zanimljiva, ali i historijski vrijedna. Radi se o školskoj fotografiji, fotografiji jednoga razreda i njegovih učenika – snimljenoj u ljeto 1943. godine.

Inače, potpisnik ovih redova, koji već četvrt stoljeća istražuje prošlost i kulturnu historiju Gračanice, do danas nije imao prilike vidjeti ovu fotografiju niti njezinu kopiju, pa držim da je veoma rijetka. No, ono što je vrijednije od same fotografije jeste činjenica da je “jedno od lica” sa iste, jedan od učenika, osam desetljeća kasnije uspio prepoznati većinu onih koji su na njoj ostali ovjekovječeni. Uz to, uz nju je – makar i u nekoliko rečenica – ponešto i zapisao, pa su ostala vrijedna svjedočanstva o školovanju jedne generacije u vremenu Drugoga svjetskog rata u Gračanici.

Uz tu fotografiju, koju donosimo kao prilog ovome članku, u nastavku objavljujemo Ahmetaševićev zapis.¹

1 U originalnom, rukom pisanom pismu i zapisima, u rečenicama su na nekim mjestima ispušteni ili pogrešno umetnuti interpuncijski znaci, a u pojedinim riječima ispušteno je i poneko slovo. Prenoseći tekst, ispravili smo te očigledno nehotične greške – kakve su se, razumljivo, mogle potkrasti jednome 93-godišnjaku.

“Fotografija završnog razreda osnovne škole u Gračanici 1943. g.

Fotografija je snimljena u ‘učionici’ park, jer druge nismo imali.

1941. g. kad je počeo rat prvo su nas ustaše premjestili preko puta u Žensku školu gdje smo završili drugi razred, a onda su Nijemci premjestili ustaše u Žensku školu, a mi smo treći razred završili u Šegrtskoj školi. A onda su nas odatle izbacili pod dud u dvorištu Šegrtske škole, u kuću Nikole Nikolića u Srpskoj Varoši, gdje smo započeli četvrti razred, odakle su nas neka čudna vojska, zvali su ih feldžandari, izbacili tako da smo dospjeli u park. Srećom bijaše lijepo vrijeme pa smo mogli sjediti na travi. Učiteljica nam je bila Dobrila Milošević. Tako je došao kraj našem seljakanju.

Fotograf je bio Ismet Šaković.

Ovo vam šalje Ahmetašević Ahmet, polaznik. Neka mi oprostite oni koje neću prepoznati jer je prošlo puno vremena, ja sam sad 93-godišnjak, rođen sam 2. 7. 1932.

Pokušat ću imenovati one koje još pamtim.

Ženska škola je prestala sa radom pa su nam se pridružile curice koje ću imenovati.

Curice su sa učiteljicom s lijeva na desno: Fadila Dževdetbegović, Atifa (Tifa) Terzić, učiteljica Dobrila Milošević, do nje dvije ne znam, sljedeće su: Jelena Vasiljević, Marija (Rade Čupe), Hasija Halilbegović, Fikreta Džinić, Ajida Čampara, Advija Duraković, Jelena Šnobl (poštarova) i Fikreta Škiljić.

Dječaci su koje prepoznajem s lijeva na desno: Ahmetašević Salim, Ibrahim Fetahagić, Arif Korić, Muharem Korić, Muhamed Jahić, Mustafa Duraković, Salih Alefendić, Mehmed Sokolušić, Muharem Sarajlić, Hazim Sarajlić, Kemal (Kemo) Rešidbegović, Dževad Osmanbegović, Salim Mulajusufović, Sejdo Hadžibegić; sjede: Hasan Gafurović, Himzo Pašić, Bogdan (Boco) Nedeljковиć, Duško Jaćimović, Fadil Kruškić (drži tablicu), Ibrahim Softić, Aziz Junuzović, Ćazim Didić (Dida), Rizo Kamarić i moja malenkost, Ahmet Ahmetašević, sjedi alaturka, fes na glavi i crna košuljica.

Od curica nisam prepoznao Subhiju Kasumagić.

Dječaci koje nisam prepoznao: Džemal Kamarić, Mehmedalija Purač, Avdija Trepanić, Abdulah Hadžiaganović, Ibrahim Mulabdić, Bego Mulabdić, Hazim Salihefendić, Mahmut Salihefendić, Jusuf Salihefendić, Huso Gopo, Redžo Ljevšić, Ramo (Ramica) Kunić, Bajro Kulović, Sajit Kuduzović, Orhan Imširović, Hazim i Asif Čehajić, Osman Čajić.

Neka mi oprostite oni koje nisam spomenuo.

Školska godina je završila tako /da/ nitko nije propao, svi smo dobili svjedodžbe, a škola više do kraja rata nije radila.

Imao sam potrebu da ovo napišem i da pozdravim svoju Gračanicu i sve njezine stanovnike.

*Ahmetašević Ahmet,
rođen 2. 7. 1932. u Gračanici.*

Ovih nekoliko kratkih memoarskih pribilješki Ahmeta Ahmet-aševića o školovanju u Gračanici u teškome periodu Drugoga svjetskog rata zasigurno su vrijedno svjedočanstvo, ali i dragocjen prilog dosadašnjim saznanjima – prvenstveno onome što je u svojoj monografiji iz 1986. godine zapisao i pribilježio Osman Delić.² Usput rečeno, Delić nije pronašao niti objavio imena učenika završnog razreda za školsku 1942./1943. godinu, koju je naš kazivač završio – dakle, Ahmet-aševićev zapis je i jedinstveno svjedočanstvo o tome. Četvrti razred je, međutim, do kraja rata ipak završilo još jedno odjeljenje (školske 1943./1944. godine).³

Inače, lokacija Narodne/Pučke osnovne škole – stare školske građevine, jeste na mjestu današnjeg Bosanskog kulturnog centra.⁴ “Ženska škola”, koju Ahmet-ašević spominje, zgrada u kojoj su nastavu izvodila ženska odjeljenja – djelovala je u prvobitno iznajmljenoj privatnoj zgradi, kasnije Staroj muzičkoj

školi (danas ruševnom objektu bez namjene u javnome vlasništvu).⁵ “Šegrtska škola”, koju Ahmet-ašević spominje, svoj rad je započela prije rata – kao fakultativna, večernja obrazovna ustanova za djecu koja su kao šegrti izučavali zanat, i to u zgradi Narodne osnovne škole, u kojoj je radila (kako to O. Delić piše) sve “do 1943. godine”.⁶ Iz Ahmet-aševićeva zapisa se, pak, razumije, da je ta škola rad nastavila i kasnije – i to, čini se, u privatnoj kući porodice Nikolić u mahali Varoš. Tu su ih, ubrzo, zamijenili osnovci, da bi potom i oni bili izbačeni od njemačkih feldžandarma. Ta “čudna vojska”, kako ih naš kazivač naziva, bila je ustvari njemačka vojna policija u koju su, od 1943. godine, mobilisani i državljani Nezavisne Države Hrvatske. Na koncu, učenici osnovne škole su bili primorani nastavu pohađati na otvorenom – u “parku”, kako kazivač veli (a moglo bi se reći i: na ledini). Ipak, završili su IV. razred, a time i osnovnu školu.

2 Osman Delić, *Stotinu godinu Narodne osnovne škole Gračanica*, Gračanica: Samoupravna interesna zajednica osnovnog obrazovanja i vaspitanja, 1986.

3 O. Delić, isto, str. 75-76.

4 Po O. Deliću (*Stotinu godinu Narodne osnovne škole Gračanica*, str. 23), školska zgrada je sazidana tri godine po osnivanju same škole, dakle 1889. godine. – Škola je, usput rečeno, izgrađena na prostoru stare gračaničke musalle (džamije na otvorenom), vakufu kadije Refki Mustafa efendnije, kao dijelu velikog zemljišnog kompleksa u vakufskom vlasništvu (s mezarjima i obradivim površinama), kojeg su 1878. godine austrougarske vlasti uzurpirale i upisale u državni erar, sagrađivši, potom, na istome vojne barake i zgradu Konaka (današnja Gradska uprava), te još neke javne objekte. Kasnije, poslije Prvoga svjetskog rata, tu će biti podignute i katolička, te pravoslavna crkva (1921. i 1926. godine).

5 Omer Hamzić, *Gračanica i okolina između dva svjetska rata*, “Avicena” Sarajevo, “Monos” Gračanica, 2015, str 242 (fus nota 21)

6 O. Delić, isto, str. 70.

Fotografija 1

Učiteljica koja je izvela ovo odjeljenje, Dobrila Milošević, do sada nam, također, nije bila poznata. Osman Delić ju u svojoj monografiji, u popisu učitelja koji su radili u ovoj školi od njezina osnivanja do 1986. godine, uopće ne spominje.⁷ Po imenu i prezimenu vidimo da se radi o ženskoj osobi srpske etničke pripadnosti. Inače, Srbima je u periodu Nezavisne Države Hrvatske, kako je općepoznato, bio otežan, često i onemogućen rad u državnoj službi, što je zahvatilo i kadar u prosvjeti. U Gračanici, pak, to se, očigledno, nije strogo primjenjivalo, što i ovaj primjer svjedoči. – U svakom slučaju, spomenutoj učiteljici treba odati priznanje što je uspjela da

izvede jednu generaciju učenika u izuzetno složenim i otežanim uvjetima za održavanje nastave.

Fotograf kojeg Ahmetašević spominje, autor priložene fotografije, Ismet Šaković – bio je, inače, prvi Gračanlija fotograf. Rođen je u Gračanici 1920. godine, izučio je fotografski zanat u Doboju, stekavši zvanje fotografa. Snimio je velik broj fotografija ovoga grada, njegovih dijelova i pojedinih građevina, kao i stanovnika Gračanice, uočirata i tokom prvih ratnih godina; nekoliko njegovih fotografija objavljene su i kao razglednice, u nakladi knjižare njegovog oca (hfhz. Veliije Šakovića). U toku rata bio je sarad-

7 O. Delić, isto, str. 194-196.

Fotografija 2

nik Narodnooslobodilačkog pokreta, a kasnije je stupio u partizanske redove. Poginuo je pretkraj rata, u borbama na području Romanije.⁸

Druga fotografija koju je Ahmet Ahmetašević iz Zagreba poslao – mlađa je po vremenu nastanka. Snimljena je poslije Drugoga svjetskog rata, negdje ranih 1960-tih. Starijim Gračanlijama je zasigurno poznata; autor ovoga priloga viđao je tu fotografiju kod više naših sugrađana, posjeduje i vlastiti primjerak kopije iz originalne serije, a uvećani presnimak nalazimo i u fototeci Gradskoga muzeja Gračanica (tj. kolekciji koju je svojevremeno usposta-

vio Branko Vajić, uz pomoć i podršku Nesiba Sumana, kao i još nekoliko istaknutijih Gračanlija). Na fotografiji je, naime, orkestar limene glazbe Dobrovoljnog vatrogasnog društva Gračanica, prilikom neke svečanosti.

Član tog orkestra bio je i Ahmet Ahmetašević, koji zapisa i imena onih koje je objektiv nepoznatog nam fotografa tada uhvatio: “*Perdan Joža (kapelnik) – bariton, truba Ahmet Ahmetašević, klarinet Ismet Ustavdić, klarinet Ahmet Smajilbašić, Hakija Kamarić bariton, Džafer i Hakija Šaković, Dževad Hadžić saksofon, Mustafa Brkić, Himzo Alić, Šako Kusturica – trombon i bubanj Mustafa (Musto vatrogasac). Dječak na slici je Faruk Delić.*”

8 Arhiv Tuzlanskog kantona Tuzla, fond Sreski komitet Saveza Komunisti BiH Gračanica, 1945.-1955., kutija 7, fascikla 2, serija IIa, dok. 17 i 43.

SUMMARY

TRACING A LETTER FROM ZAGREB: THE TESTIMONY OF A GRAČANICA NATIVE, AHMET AHMETAŠEVIĆ, AND NOTES ACCOMPANYING TWO OLD PHOTOGRAPHS

The article presents two photographs and written notes by Ahmet Ahmetašević from Gračanica, born in 1932, who attended elementary school there during the Second World War. Eight decades later, at the age of 93, Ahmetašević sent his relatives and fellow citizens a photograph of his wartime school class in Gračanica, accompanied by information about his classmates and remarks recalling details from his school days. He also shared a later photograph of the brass band of the Gračanica Volunteer Fire Brigade, of which he himself was a member. These two photographs and Ahmetašević's authentic notes represent a valuable historical testimony and a modest but meaningful contribution to the local and cultural history of Gračanica and its surroundings.

